

ანტიკრიზისული მენეჯმენტის გამოყენება ქვეყნის სურსათით უზრუნველყოფაში

გოდერძი შანიძე

ბიზნესისა და მართვის დოქტორი, ქუთაისის უნივერსიტეტისა და აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი, goderdzi.shanidze@unik.edu.ge

საკვანძო სიტყვები: ანტიკრიზისული მენეჯმენტი; რისკების მართვა; სურსათით თვითუზრუნველყოფა; აგრობიზნესი; იმპორტი; ექსპორტი;

J.E.L. classification: O2, Q10, Q18,

DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.23.10>

ციტირებისთვის: შანიძე გ., (2022) ანტიკრიზისული მენეჯმენტის გამოყენება ქვეყნის სურსათით უზრუნველყოფაში. ეკონომიკური პროფილი. ტომი 17, 1(23), გვ. 91-97. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.23.10>

ანოტაცია. გლობალური პრობლემების პირობებში ყველა ქვეყანა ცდილობს მოსახლეობა უზრუნველყოს აუცილებელი საკვები პროდუქტებით. საქართველოს საექსპორტო და საიმპორტო ბაზრები უკანასკნელ პერიოდში დიდად იყო დაკავშირებული რუსეთთან. მას შემდეგ, რაც რუსეთი ჩართულია მიმდინარე ომში (იგულისხმება რუსეთ-უკრაინის ომი), ჩვენი ქვეყნის სურსათით მომარაგებას და საექსპორტო პროდუქციის გატანასაც პრობლემები შეექმნა.

სწორედ ამიტომ, აუცილებელია ჩვენმა ქვეყანამ გადახედოს საექსპორტო და საიმპორტო ბაზრების დივერსიფიცირების საკითხს და ამ პრობლემის მოგვარებისას გამოიყენოს ანტიკრიზისული მენეჯმენტისა და რისკების მართვის შესაბამისი საკითხები. უპირველესად ეს ეხება ქვეყანაში არსებული სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წარმოების პოტენციალი სრულად ათვისებას, ბაზრების დივერსიფიცირება და უცხოური

ინვესტიციების შემოდინებისათვის ხელსაყრელი პირობები შექმნა.

რაც უფრო მეტი პროდუქცია იქმნება, მეტი ინვესტიცია შემოდის და პირიქით, რაც უფრო მეტი პროდუქტი გადის ქვეყნის გარეთ, მით უფრო ნაკლები იქნება კრიზისის უარყოფითი გავლენა ქვეყნის ეკონომიკაზე, ბიზნესზე და საზოგადოებაზე.

შესავალი

მიმდინარე გეოპოლიტიკური და ეკონომიკური საფრთხეებიდან გამომდინარე (იგულისხმება რუსეთ-უკრაინის ომი), საკმაოდ აქტუალურია იმ თემის ანალიზი, რომელიც შეეხება საქართველოს მოსახლეობის საკვებით უზრუნველყოფის საკითხს. უმნიშვნელოვანესია, არსებული აგროსასურსათო პროდუქტის წარმოების პოტენციალის სრული ათვისება, მისი ეფექტიანად გამოყენება და ქვეყნის მომარაგების არხების სწორი გათვლა. საყურადღებოა, რომ მანამდე არსებული საიმპორტო და საექსპორტო ბაზრების დივერსიფიცირება საჭირო და განსახორციელებელია. ასევე, ქვეყნის სურსათით უზრუნველყოფის საკითხების

მოგვარებისას აუცილებლად გამოსაყენებელია ანტიკრიზისული მენეჯმენტის საკითხები.

ძირითადი ნაწილი

საქართველოს სტატისტიკის სამსახურის მიერ განსაზღვრული და ცნობილია ჩვენი ქვეყნისთვის სტრატეგიული მნიშვნელობის ძირითადი საკვები პროდუქტები, რომელთა მიღებაც აუცილებელია ადამიანის ორგანიზმისათვის. ესენია: ხორბალი, სიმინდი, კარტოფილი, ბოსტნეული, ხორცი, რძე და რძის პროდუქტები, კვერცხი. ამ მაღალი კვებითი ღირებულების მქონე პროდუქტების მონაცემების ანალიზი ცხადყოფს, რომ სახელმწიფოს ბევრი რამ აქვს გასაკეთებელი იმისათვის, რომ მოსახლეობის მოთხოვნილებები დაკმაყოფილდეს არსებული გამოწვევებისას.

გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის (FAO) განმარტებით, სასურსათო უსაფრთხოება შესაძლებელია შეფასდეს თვითუზრუნველყოფის ინდექსებით, რომლითაც შეიძლება გავზომოთ, თუ რა დონით შეუძლია ქვეყანას უზრუნველყოს ადგილობრივი წარმოებით, მოცემულ პროდუქტებზე საკუთარი მოთხოვნები.

საქართველოს სამომხმარებლო კალათაში სურსათის წილი ყველაზე მაღალია 30,23% (პროდუქტების კატეგორიების წონები, სურსათით უზრუნველყოფის ხილული საფრთხეები, 2022:2), სწორედ ამიტომ, საინტერესოა რამდენად შეუძლია ქვეყანას, მოსახლეობის უზრუნველყოფა, ძირითადი კვებითი ღირებულების მქონე საკვები პროდუქტებით (თვითუზრუნველყოფის კოეფიციენტი გამოითვლება შემდეგნაირად: ადგილობრივი წარმოების თანაფარდობა ადგილობრივი წარმოების და იმპორტის

ჯამთან. ექსპორტის გამოკლებით, 100-ზე ნამრავლით).

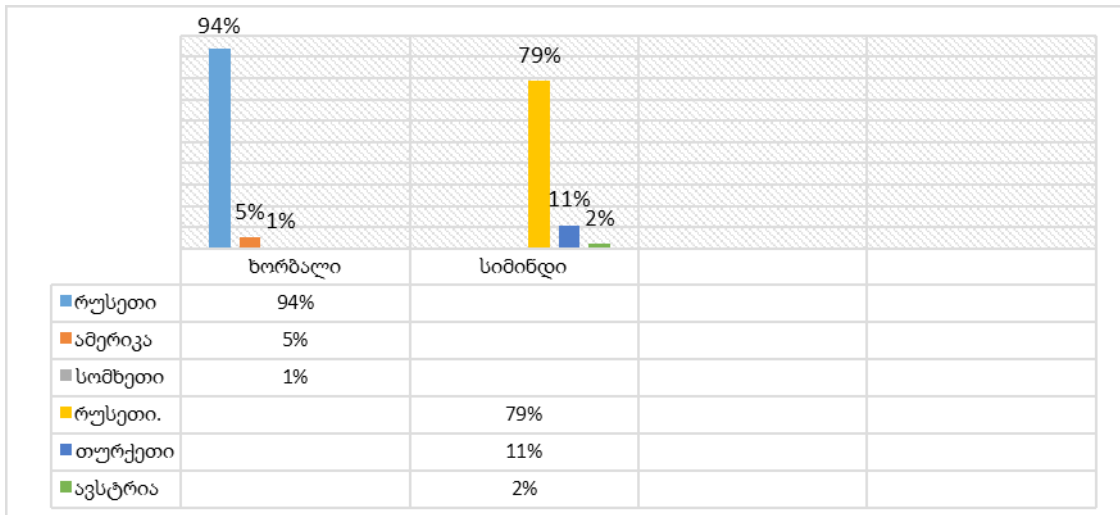
2020-2021 წლების მონაცემებით, ჩვენი ქვეყნის ხორბლის თვითუზრუნველყოფის კოეფიციენტი 15%-ს არ აღემატებოდა. საქართველოში ხორბლის უმთავრესი იმპორტიორი რუსეთია. რუსეთ-უკრაინის ომის შედეგად ნეგატიურმა გავლენებმა, შექმნილმა დეფიციტმა, რუსეთის მიმართ გატარებულმა სანქციებმა შეიძლება რუსეთიდან შემოტანილ ტვირთებს პრობლემები შეუქმნას, ყოველივე ამის გათვალისწინებით დღის წესრიგში დგება ახალი სავაჭრო პარტნიორების მოძებნის აუცილებლობა, საიდანაც მოხდება შესაძლო დანაკლისის შევსება.

კონფლიქტის მეორე მხარეს - უკრაინას კი ევროკომისია პირიქით ეხმარება, რათა უპრობლემოდ მოხდეს უკრაინიდან მილიონობით ტონა მარცვლეულის ექსპორტი, რომელიც რუსეთს აქვს ბლოკირებული. უკრაინიდან, ევროკავშირის ინფრასტრუქტურის გამოყენებით, სამი თვეზე ნაკლებ დროში, 20 მლნ ტონა მარცვლეული უნდა გავიდეს. 2020-2021 წლებში უკრაინა მსოფლიოში მარცვლეულის სიდიდით მეოთხე ექსპორტიორი იყო. მოცემულ პერიოდში ქვეყანამ თითქმის 45 მლნ ტონა მარცვლეული გაიტანა ექსპორტზე ჩინეთში, აფრიკასა და ევროპაში (ვარადაშვილი, 2022:1). ამიტომ, ბაზრების დივერსიფიცირების დროს, უნდა მივიღოთ რაციონალური გადაწყვეტილება, რათა ქვეყნის სურსათით მომარაგების საკითხს პრობლემა არ შეექმნას.

2021 წლის მონაცემებით ხორბლის 94% და სიმინდის 79% რუსეთიდან შემოდიოდა (იხ. ნახ. 1)

ცხრილი 1

ხორბლისა და სიმინდის იმპორტი 2021 წელს (პირველი სამი ქვეყანა)

წყარო: act-global.com; საქსტატი. სურსათით უზრუნველყოფის ხილული საფრთხეები გვ-4-5;

ასეთივე მდგომარეობაა ბოსტნეულზეც, რომლისთვისაც უზრუნველყოფის კოეფიციენტი 63%-ია. თითქოს ჩანს, რომ ბოსტნეულით შეგვიძლია ქვეყანაში არსებული მოთხოვნების დაკმაყოფილება, მაგრამ 1/3-ის შევსება იმპორტირებული პროდუქტებით გვიწევს.

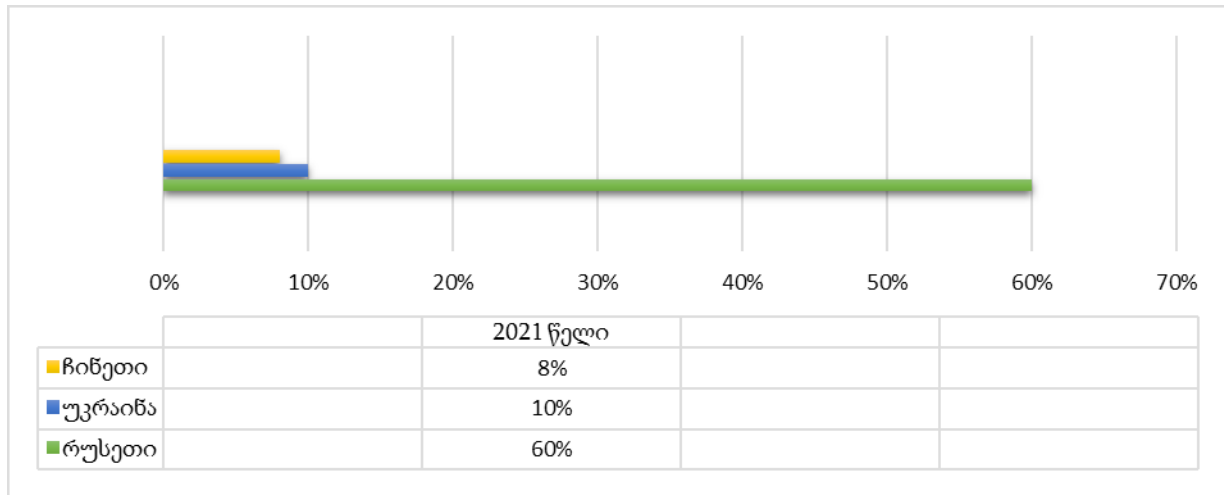
საქართველოში ძირითადად უკრაინიდან რძის პროდუქტები (რძის ფხვლი) შემოდის. 2021 წლის მონაცემებით უკრაინიდან და ბელორუსიიდან ჯამში აღნიშნული პროდუქციის 37% შემოვიდა. უკრაინა კვერცხისა და ფრინველის ხორცის შემთხვევაში რიგით მესამე იმპორტიორი ქვეყანაა, ხოლო ხორცის შემთხვევაში რიგით მეორე ქვეყანა.

როდესაც ქვეყანა იმყოფება საომარ მოქმედებაში, ბუნებრივია, რომ პროდუქციის მოწოდების ჯაჭვი არ იქნება საიმედო. ასევე,

შესაძლებელია მოხდეს მასზე ფასების მატება, სწორედ ამიტომ გვჭირდება პროდუქციის მოწოდების ალტერნატიული გზების და ალტერნატიული მომწოდებლების ძიება.

საომარი მოქმედებების გავლენა ასევე თვალსაჩინო იქნება ჩვენი ქვეყნიდან პროდუქციის ექსპორტზეც. ადგილობრივი წარმოების ექსპორტის მაღალი მაჩვენებლით გამოირჩევა ყურძნის პროდუქტები და მათ შორის ღვინო. აღნიშნული პროდუქტების ექსპორტი დაახლოებით 60%-მდე ხორციელდება რუსეთში, 10%-მდე უკრაინაში და 8%-მდე ჩინეთში (იხ. ნახ. 2). (სურსათით უზრუნველყოფის ხილული საფრთხეები, 2022:6) მაღალია ასევე ბოსტნეულის ექსპორტი რუსეთში (64%).

ღვინის ექსპორტი 2021 წელს

წყარო: act-global.com სურსათით უზრუნველყოფის ხილული საფრთხეები გვ-6; საქსტატი

არსებული გამოწვევების გათვალისწინებით, საყურადღებოა საექსპორტო ბაზრების მეტი დივერსიფიკაცია და მსოფლიოს სხვა ქვეყნებთან უფრო მეტად აქტიურ ვაჭრობაზე გადასვლა.

როდესაც ქვეყანაში ასეთი დონის კრიზისი შეიქმნება, აუცილებელია ხელისუფლების ჩარევა, ანტიკრიზისული ღონისძიებების შემუშავება და პრობლემების დროულად მოგვარება.

რაში უნდა მდგომარეობდეს ხელისუფლების როლი? უპირველეს ყოვლისა, ხელისუფლებას ევალება დაიცვას საზოგადოებრივი ინტერესები, ქვეყნის სტაბილურობა, ხელი შეუწყოს მოსახლეობის სასურსათო უზრუნველყოფას და ა.შ.

სახელმწიფომ 3 მთავარი მიმართულებით უნდა იმოქმედოს:

1. ხელი შეუწყოს მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარებას, გააუმჯობესოს

გარემო, ხელი შეუწყოს მათ კოოპერაციას და ა.შ. ყოველივე ეს აუცილებელია კრიზისის უარყოფითი შედეგების შესამცირებლად;

2. ინვესტიციების მოზიდვა ქვეყანაში, რომელიც არბილებს კრიზისის ფონს;

3. ექსპორტის მაქსიმალური ხელშეწყობა, ხელისუფლება უნდა იყოს ბიზნესის დამაკავშირებელი გარე სამყაროსთან, რომელმაც უნდა შექმნას ყველანაირი პირობა ექსპორტის ზრდისათვის. (ქემელაშვილი, 2019: 43)

ბიზნესსაც არანაკლები როლი აქვს კრიზისის პირობებში. მისი მთავარი ვალდებულებაა ქვეყნის კრიზისიდან გამოყვანა. ბიზნესის უმთავრესი ამოცანებია:

1. გახდნენ უფრო ეფექტიანები, დახვეწონ საქმიანობის სტრატეგია, მართვის სისტემა და გადაწყვეტილებებთან შესაბამისობაში მოიყვანონ. ბიზნესისათვის უმნიშვნელოვანესია მისი თითოეული რგოლის გამართული მუშაობა და იმის აღქმა

თუ რა სარგებელს ქმნის საზოგადოებისათვის.

2. წარმოებული პროდუქტის და მომსახურების ხარისხის გაუმჯობესება, მისთვის პრიორიტეტული მომხმარებლის მოთხოვნილებების გათვალისწინება. კრიზისის დროს ყველა კომპანიამ უნდა იზრუნოს ხარისხის გაუმჯობესებაზე, სხვა შემთხვევაში ბიზნესი ვერ შეძლებს ექსპორტის გაზრდას.

3. გააფართოვოს უცხოური კონტაქტები, ამისათვის უნდა გამოიყენოს, როგორც კერძო, ისე სახელმწიფო და საზოგადოებრივი შესაძლებლობები (ქეშელაშვილი, 2019:49).

კრიზისის დროს ყველაზე მეტად რისკის ქვეშ დგას საზოგადოება, რომლის თითოეული წევრი ვალდებულია ლოიალური და აქტიური იყოს ქართული პროდუქციის მიმართ, უნდა ცდილობდეს რაც შეიძლება მეტი ქართული პროდუქცია იყიდოს და ამას უნდა აკეთებდეს არა სამომხმარებლო მოტივაციით, არამედ იმის ღრმა შეგნებით, რომ მისი ასეთი ნაბიჯი არის ქვეყნის კრიზისიდან გამოყვანაში შეტანილი პირადი წვლილი. მომხმარებლების ასეთი დამოკიდებულება ეროვნულ კომპანიებს მისცემს უფრო ეფექტიანი მოქმედების საშუალებას

დასკვნა

1. უპირველეს ყოვლისა აუცილებელია ქვეყანაში არსებული რესურსების მიმართვა ქვეყნის სასურსათო უზრუნველყოფის კოეფიციენტის გასაუმჯობესებლად.

2. ბიზნესის მხარდამჭერი სახელმწიფო პროგრამების განხორციელებისას პრიორიტეტების მინიჭება ქვეყნის სასურსათო უზრუნველყოფის კოეფიციენტის გამაუმჯობესებელ პროექტებზე.

3. როგორც იმპორტის, ასევე ექსპორტის ბაზრების დივერსიფიცირების გზების ძიება და დროული გამოვლენა.

4. სახელმწიფოსა და კომპანიების მართვის პროცესში, ანტიკრიზისული მენეჯმენტისა და რისკების მართვის საკითხების გათვალისწინება, გადაწყვეტილებების მიღებისას.

ლიტერატურა

1. სურსათით უზრუნველყოფის ხილული საფრთხეები (2022) URL:<https://act-global.com/ka/georgia/insight/sursatit-uzrunvelqofis-khiluli-saftrkheebi> (28.03.2022)
2. ვარადაშვილი მ., საქართველოს ბიზნეს მედია (2022) URL:<https://bm.ge/ka/article/eu-apirebs-ukrainas-marcvleulis-eqsportshidaexmaros/108714/> (12.05.2022)
3. ქეშელაშვილი გ., (2019) ანტიკრიზისული მენეჯმენტი, თბილისი URL:<https://tsu.ge/assets/media/files/7/biblioteka/antikriz.menejm.pdf> გვ.43-49.
4. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური URL: <https://www.geostat.ge/>
5. სტატისტიკის ეროვნული სამსახური. სამომხმარებლო კალათა პროდუქტების კატეგორიების წონები. (2022) საქართველოს URL:<https://act-global.com/ka/georgia/insight/sursatit-uzrunvelqofis-khiluli-saftrkheebi> (28.03.2022)
6. HS- საერთაშორისო ჰარმონიზაციული სისტემა, რომელიც გამოიყენება საბაჟო ოპერაციებისას პროდუქტის კატეგორიზაციისათვის. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური. URL:<https://act-global.com/ka/georgia/insight/sursatit-uzrunvelqofis-khiluli-saftrkheebi> (28.03.2022)

USE OF ANTI-CRISIS MANAGEMENT IN THE COUNTRY'S FOOD SUPPLY

Goderdzi Shanidze

Doctor of Business and Management, Associate Professor of Kutaisi University and Akaki Tsereteli State University, goderdzi.shanidze@unik.edu.ge

KEY WORDS: anti-crisis management; Risk management; Food self-supply; Agribusiness; Import; Export.

J.E.L. classification: Q10, Q18, Q38

DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.23.10>

For citation: Shanidze G., (2022) Use of Anti-crisis Management in the Country's Food Supply (in Georgian). Vol. 17, 1(23), p. 91-97. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2022.23.10>

Summary

Due to the current geopolitical and economic threats (meaning the Russia-Ukraine war), the analysis of the issue of food supply to the population of Georgia is quite actual. The most important thing is to fully utilize the production potential of the existing agri-food products, use them efficiently and calculate the country's supply channels correctly. It is noteworthy that the diversification of pre-existing import and export markets is necessary and feasible, and also, anti-crisis management issues are definitely applicable when addressing the country's food supply issues.

Defined and known to our country by the Statistics Service of Georgia, the main food products of strategic importance, which are necessary for the human body, are: wheat, corn, potatoes, vegetables, meat, milk and dairy products, eggs. Analysis of data on these high nutritional value products reveals that the state has a

lot to do to meet the needs of the population in the face of existing challenges.

According to the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), food security can be measured by self-supply index, which can measure the extent to which a country can meet its local requirements for a given product.

The share of food in the consumer basket of Georgia is the highest 30.23%, that is why it is interesting how much the country can provide the population with food products with basic nutritional value.

According to the data of 2020-2021, for example, the wheat self-supply ratio of our country did not exceed 15%. Russia is the main importer of wheat in Georgia.

Negative impacts as a result of the Russia-Ukraine war, the created deficit, the sanctions imposed on Russia can create problems for the cargo imported from Russia, taking into account all mentioned facts, the need to find new trading partners is on the agenda, from which the possible shortfall will be filled.

According to 2021 data, 94% of wheat and 79% of corn were imported from Russia. The same is true for vegetables, whose self-supply rate is 63%. It seems that we can meet the needs of the country with vegetables, but we have to fill 1/3 with imported products.

Georgia mainly imports dairy products (milk powder), according to 2021 data, 37% of the total products were imported from Ukraine and Belarus. Ukraine is the third largest importer of eggs and poultry and the second largest importer of meat.

When a country is at war, it is natural that the supply chain of products will not be reliable, it is also possible that prices will increase, that is why we need to look for alternative ways of supplying products and alternative suppliers.

The impact of hostilities will also be visible on

the export of products from our country. Grape products, including wine, have a high rate of local exports. About 60% of these products are exported to Russia, up to 10% to Ukraine and up to 8% to China, while vegetables are also exported to Russia (64%).

When such a level of crisis is created in the country, it is necessary for the government to intervene, develop anti-crisis measures and solve the problems in a timely manner.

The state should act in 3 main directions: 1. To promote the development of small and medium-sized businesses, to improve the environment, to promote their cooperation, etc., all of which are necessary to reduce the negative consequences of the crisis; 2. Attracting investment to the country, which softens the background of the crisis and allows the country to breathe; 3. Maximum export promotion, the government should be the link between the business and the outside world, which should create all the conditions for the growth of exports.

Business has no less role in crisis situations, its main obligation is to bring the country out of crisis. The main tasks of the business are: 1. To become more efficient, to refine the business strategy, the management system and to bring it in line with the decisions. The most important thing for a business is the proper work of each of its links and the perception of what benefits it creates for the society. 2. Improving the quality of the produced product and service, taking into account the needs of the priority customer. In times of crisis, all companies must take care to improve quality, otherwise businesses will not be able to increase exports. 3. To expand foreign contacts, there should be used both private and public opportunities.

Taking into consideration all mentioned above, we can conclude that: 1. First of all, it is necessary to use the resources available in the country to

improve the country's food supply ratio. 2. Prioritize projects to improve the country's food supply ratio when implementing state business support programs. 3. Search and timely detection of ways to diversify both import and export markets. 4. In the process of managing the state and companies, take into account the issues of anti-crisis management and risk management when making decisions.

References

1. Visible threats of food supply (2022) URL: <https://act-global.com/ka/georgia/insight/sursatit-uzrunvelqofis-khiluli-safrtkheebi> (28.03.2022)
2. Varadashvili, M. (2022) Business Medea of Georgia URL: <https://bm.ge/ka/article/eu-apirebs-ukrainas-marcvleulis-eqsportshidaexmaros/108714/> (12.05.2022)
3. Keshelashvili, G. (2019) Anti-Crisis Management, Tbilisi URL: <https://tsu.ge/assets/media/files/7/biblioteka/antikriz.menejm.pdf> pp.43-49.
4. National Statistics Office of Georgia. URL: <https://www.geostat.ge/>
5. Weights of consumer basket product categories, (2022) National Statistics Office of Georgia. URL: <https://act-global.com/ka/georgia/insight/sursatit-uzrunvelqofis-khiluli-safrtkheebi> (28.03.2022)
6. HS- International harmonization system used for product categorization in customs operations. National Statistics Office of Georgia URL: <https://act-global.com/ka/georgia/insight/sursatit-uzrunvelqofis-khiluli-safrtkheebi> (28.03.2022)